

agunt parentes, si de ira et indignatione pueruli ratione nondum utentis gaudent, quasi virile quid proludat, aut si puerum, qui offendit contra mensam, sellam, indignationem et vindictam in res inanimes exercere docent; et sic porro de aliis.

2) Si grandiusculi fiunt filii, parentes invigilare debent, quid agant in cubili; caveantque multum, ne pueros et puellas simul dormire sinant, imo quantum fieri potest, ut ipsi pueri puellave singuli in singulis lectulis dormiant, suadendum est. Cf. vol. II n. 478 et 479 de *Poenitentia*.

3) Scire debent filii parvuli, se nunquam securos esse et immunes a parentum invigilantia, sed quovis momento se posse deprehendi, etsi se solos putent. — Multo magis etiam quando filiae nubiles sunt, filiiive adoleverint, invigilandum est in consortium cum aliis, ne juvenis cum puella solus conversari sinatur, neve leviter familiaritatem contrahant, aut eam matrimonii causa in vitam diutius in statu sponsalicio protrahant. Sciant parentes, se gravissimam reddere debere Deo rationem, si indulgentius agendo causa sint ruinae filiorum.

4) Prospiciant prorsus parentes, cum quibus sociis filii versentur, sive in tenera aetate, sive in majore, neque omnibus fidant, sed ipsi experimentum sumant; nam qui bonis moribus instructi videntur, pessimi aliquando existunt seductores. Maxime autem videant, ut fidere possint ancillis et famulis, eosque prorsus amoveant, a quibus periculum timendum est. Praeterea etiam severe caveant, ne, se insciis, filii alicubi versentur, sed semper quantum fieri potest, ipsi sciant, ubi et quibuscum sint; neque in locis absconditis sinant infantes relinqui.

789 5. De educatione spirituali quaedam documenta optima dedit Fr. Clericus *die zehn Gebote der Kindererziehung*, videlicet:

1) Quum frequens experientia doceat, educationem ex maxima parte primis sex annis fieri, antequam filii plenum rationis usum attigerint: mater illis primis annis summopere incumbere debet, ut infantem rite informet, neve passiones stulte foveat.

2) Quando rationis usus jam plenior est, ne confundant parentes defectus inculpabiles et culpabiles. Si quid igitur poena dignum commissum est, i. e. moralis defectus, prudenter puniri debet; at ab his distingui plane debent inculpabiles defectus, v. g. si filii defectu dexteritatis aliquid fregerunt etc. Post poenam vero inflictam ne unquam ostendatur commiseratio: quod praecipue mater cavere debet, ne contra poenam a patre inflictam aut infligendam partes infantis suscipiat.

3) Caveant omnino ne dicant, infantes haec et illa agentes — quando de peccatis venialibus agitur — detrudendos esse in infernum: sic enim pessime filiis suis consulunt, quum falsam conscientiam creent atque frequenter mortalis peccati subjectivi causa sint. Ita circa mendacia, furtula quamquam summo horrore filios imbuere debent, tamen sine ulla exaggeratione; rite igitur gravissimum malum etiam levis peccati doceant, atque periculum paulatim labendi in mortale, ita ut probe intelligant infantes, haec et illa gravia peccata nondum esse. Imo si filii erronee videantur hoc et illud pro gravi peccato habere, omnino dedocendi sunt, ita tamen, ut quemadmodum dixi, peccati venialis horror non exstinguatur, sed augeatur.

4) A tenerrima aetate doceantur filii orare ad Deum, atque B. Mariae Virg. patrocinium Angelique custodiam implorare; verum poenae causa ne jubeantur orare, ne orationis aestimationem minorem concipiant.

5) Ne educatio corporalis sit mollis, sed etiam incommodis et duris ferendis assuescant infantes, discant aliquem aetati et viribus convenientem laborem amare, quamquam amplum etiam ludendi tempus concedi debet; ne cibis *onerentur*; assuescant exercere etiam quandam mortificationem et abnegationem in licitis; nam qui genio suo nihil seit defraudare, ne humanam quidem, multo minus christianam vitam ducturus est.

6) Quando filii filiaeve, postquam adoleverint, ad famulatum alio mittendi sunt, parochus in id incumbat, a) ne mittantur a parentibus neve sinantur proficisci in urbes, ubi morum corruptio est; aut si hoc plane impediri nequit, ne sine cautelis huc proficiscantur neve mittantur illae, quibus propter levitatem speciale et proximum periculum ibi exstiturum esse, praevidetur. b) Inculet ipsis puellis, ab ipsis pendere, utrum felices an infelices evadant: quare ut servent felicem statum bonae conscientiae, 1. statim, saltem intra quindecim dies sibi eligant stabilem confessarium; 2. studeant frequenter sacramenta suscipere, quantum fieri possit, saltem singulis mensibus; 3. devotionem erga B. Mariam V. excolant; 4. fugiant consortia et sensuum oblectamenta; 5. fortiter resistent respectui humano.

7) Quando agitur de filia in matrimonio collocanda, prudens et pia mater ipsa cum filia varias quidem familias adire potest, ut filia nota fiat; sed alium quaerat praetextum, ne unquam filiae haec matrimonii intentio innotescat.

§ 2.

De obligatione filiorum.

I. S. Scriptura obligationes filiorum erga parentes nomine *honoris* complectitur; in quo tamen triplex officium ex pietate debitum continetur: *reverentia, amor, obedientia*. Qui igitur contra haec officia delinquit, peccat contra pietatem filialem modo specificè diverso, prout amorem, reverentiam, aut obedientiam laedit.

II. Haec est *sola* malitia in ejusmodi peccatis contenta, quando sola specialis relatio filii erga parentes causa est, cur actio illa praecipitur sive prohibeatur (respective *sub gravi* praecipitur prohibeaturve), aut quando actio talis est, qua erga extraneos commissa sola caritas laedatur: si vero actio aliunde jam habet gravem malitiam, actio peccaminosa erga parentes novam malitiam mortalem superaddit.

III. *Duplex* igitur malitia gravis potissimum tum adesse potest, quando officium filialis pietatis actu positivo contrario laeditur: at non semper, quia actio illa, si contra extraneos exerceretur, non semper mortalem malitiam contineret. Non raro enim, quando amor, vel praecipue quando reverentia laeditur, facilius laesio mortaliter gravis est contra parentes, quae levis fuerit erga extraneos. Quod si obtinet, quoniam *gravis* obligatio ex sola pietatis virtute pendet, dic, unam malitiam gravem contractam esse.

IV. Officium reverentiae et amoris nunquam exstinguitur; obedientiae autem obligatio per se cessat, quando filii ex paterna potestate dimittuntur, nisi forte ratione reverentiae etiam postea in gravioribus negotiis consilium parentum audiendum sit.

Obedientia enim fere educationi respondet: quare refertur et restringitur ad ea 1) quae ad ordinem domesticum spectant, 2) quae ad bonos mores pertinent.

V. Reverentiae officium prohibet 1) internum contemptum, 2) signa externa, quae contemptum redoleant, 3) praecipit suo tempore etiam positiva signa honoris et subjectionis.

VI. Amor exigit tum 1) internum affectum, 2) tum externa auxilia, quibus parentes indigeant, 3) specialiter prohibet parentum laesionem.

791 **Uberior explicatio.** Ad I. nota: Accidere potest, ut una actione pietas pluribus modis specificè diversis laedatur. Sume, filium coram parentibus ex animo iis graviter maledicere, habes peccatum saltem duplicis malitiae 1) contra pietatem ratione laesi amoris, 2) contra pietatem ratione reverentiae graviter laesae. Imo tertia malitia, v. g. contra iustitiam, accedere potest.

Ad II. et III. Aliquando fit, ut haec ipsa ratio, quod contra parentes exerceatur, peccatum diminuat: quod obtinet in furto, adeo ut plus requiratur ad constituendum peccatum grave; neque peculiaris malitia contra pietatem contrahitur, nisi forte ratione contristationis praevisae.

Ad IV. 1. Ut contra obedientiam graviter delinquatur, debet adesse a) verum praeceptum et b) gravis materia: nisi quis formalem inobedientiam committat, nimirum contemnens auctoritatem parentum, negando se velle obedire. Quare saepe inobedientia filiorum a gravi peccato excusatur tum propter inconsiderationem, tum propter veri praecepti defectum, tum propter materiae parvitatem.

Si autem filii natu majores superbe et aspere nolunt obedire, possunt graviter delinquere tum ratione irreverentiae, tum ratione *formalis inobedientiae*.

792 2. Materiae gravitas alia mensura determinari debet, quam in lege a publica (ecclesiastica) auctoritate lata, nisi forte ipsam illam legem parentes vero praecepto jubeant impleri. Spectandus enim est finis potestatis, quam parentes habent, qui est tum bonum ipsius filii, tum bonum familiae. Hinc gravis materia ea est, a) cujus neglectus notabiliter perturbat ordinem domesticum, aut b) quae notabile incommodum infert parentibus, vel commodo notabili eos privat. Hoc enim ut sibi praestetur, parentes jure postulant a filiis sub potestate sua manentibus. Filiorum enim est ad commodum parentum et familiae pro statu suo secundum praecepta parentum conferre vel laborare. Gravis materia etiam est c) res, quae ad bonos filii mores necessarios pertinet aut multum confert, e. g.: implere praecepta religionem spectantia; aut aliquoties etiam extra tempus Paschale ad Sacramenta accedere, quando id necessarium aut multum conducens judicatur, ut filius in officiis suis contineatur; magis etiam, vitare consortia periculosa, etsi forte nondum existat certa occasio proxima peccati pro filiis. At die feriali Missam audire, nemo sane dixerit, id ex se rem gravem esse relate ad obedientiam parentibus debitam. Similiter gravis materia est, d) notabiliter praeceptum parentum negligere in addiscendis literis, arte etc. secundum diversam conditionem filiorum.

3. Filii parentibus obedire non tenentur in electione status, sive matrimonii, sive status perfectionis: nisi forte propter gravem indigentiam ad tempus filii opera necessaria sit. Verum in matrimonio ineundo communiter sub gravi consilium parentum capere debent. Quod si *injustum est*, sequi utique non tenentur (S. Alph. n. 335). At *sine justa causa* matrimonium certum a parentibus volitum repudiare, posset aliquando grave peccatum esse, quando per hoc odia exstinguenda, parentum necessitates sublevandae esse praevidentur. S. Alph. ib.

In status perfectioris electione consilium prius a parentibus capere, saepe non expedit, quum caro et sanguis non capiant, quae sunt spiritus: post rem deliberatam et firmiter propositam per accidens saepe expedit, rem cum parentibus communicare, at non ad mutandum consilium; imo si circumstantiae id permittunt, etiam contra parentum voluntatem non raro propositum executioni dandum est, secundum verba Christi Domini: „Si quis venit ad me, et non odit patrem suum et matrem, . . . adhuc autem et animam suam; non potest meus esse discipulus.“

4. Graviter ergo peccant filii contra obedientiam, si contra mandatum serium parentum religiosa praecepta *negligunt*, vel etiam quae ab Ecclesia non praecipuntur, sed ipsis vix non necessaria sunt, *notabiliter* omittunt; consortia prava, choreas, theatra etc. frequentant; si in re domestica superbe respondent, vel obedire recusant, aut notabile incommodum creant; si contra parentum mandatum studia artesve addiscendas notabiliter negligunt. — Hinc, seclusa formali inobedientia, communiter vere dicunt Sporer *in decal.* tr. 3 c. 5 n. 16 et Elbel n. 555 (cf. S. Alph. l. c.), tunc filium graviter peccare, quando *frequentius* praeceptum transgreditur, non, si aliquoties ex negligentia.

Ad V. 1. Contra reverentiam graviter peccatur injusto contemptu 793 gravi, etiam interno.

2. Externe graviter peccat, qui parentes etiam leviter percutit, aut percussionem minatur, manumque contra parentes attollit deliberate.

3. Si contumeliosis verbis eos alloquitur, quibus praevidet graviter parentes offendi. Quare quid hac in re grave peccatum sit, multum pendet a conditione et consuetudine personarum. — Idem dic de aliis gestibus, subsannatione.

4. Si parentibus maledicit, ita ut ipsi audiant, aut ab aliis eos audituros esse praevideatur, etsi non fiat ex animo. Nimirum si fit gravis imprecatio ex animo, semper graviter contra amorem peccatur; si autem maledictio non fit coram parentibus aut iis, qui id relaturi sunt, neque ex animo, ita ut gravis contemptus non concipiatur, grave peccatum non est, utpote contumeliam proprie non continens. S. Alph. n. 334.

5. Si parentes cum contemptu nolit agnoscere. Quare si filius ex gravi causa dissimularet eos cognoscere, non peccaret; imo si etiam ex causa non ita justa solum externe id faceret, sine interno contemptu, idque parentes sciant, facile a *gravi peccato* excusatur: siquidem parentes *graviter* inviti non censentur, vel, si pro filio justa causa subest, rationabiliter inviti esse non possunt. S. Alph. ib. VI.

6. Si filius superbe, aspere parentes alloqui consuevit, torvis oculis aspicit, eos superbe non salutatur, paucis, si agendi ratio pro signo interni contemptus gravis haberi debet.

⁷⁹⁴ Ad VI. 1. Graviter peccatur interno odio, seria imprecatione gravis mali; grave malum inferendo, etiam contra pietatem graviter peccari, v. supra. — Dein filius graviter in parentes peccat:

2. Si voluntatem ultimam justam non implet, aut eos injuste impedit ab ultima voluntate declaranda: si nihil curat, ut suffragia vel Sacra offerantur pro parentibus defunctis.

3. Si parentibus in gravi necessitate spirituali aut corporali non subvenit, quando potest: e. g. si non curat, ut iis moribundis administrantur sacramenta.

4. Si citra contumeliam (secus enim etiam contra reverentiam peccatur) deliberate aliquid facit, quo scit parentes graviter contristatum iri: cf. S. Alph. n. 334 III.

Scholion. Peccata contra alios cognatos lineae rectae, et proximos lineae collateralis, saltem primi gradus, etiam contra pietatis virtutem censentur offendere; contra remotiores cognatos peccata non censentur specie differre a communis caritatis laesione.

Caritas autem fratribus et sororibus ex pietate debita postulat, ut graviter indigentibus, quando fieri possit, auxilium feratur: quae obligatio pro gravi habetur. Gury I. n. 377, S. Alph. n. 340 et 946.

⁷⁹⁵ Appendix peccatorum praecipuorum contra *quartum* decalogi praeceptum inter parentes et filios.

1. Injuria gravi afficere parentes aut filios, est *peccatum duplicis malitiae*, ut:

- a) injuriosa percussio,
- b) contumelia, gravis contemptus, parentum abnegatio,
- c) gravis infamatio.

2. Idem dic de gravi tristitia, quae parentibus causetur: verum vix non semper habes ibi etiam gravem injuriam, ut si fit agendi modo parentibus valde amaro vel superbo.

3. Idem observa in aliis peccatis odii et laesae caritatis, quando filii parentibus, sive parentes filiis

- a) grave malum ex animo cupiunt;
- b) aut etiam inferre desiderant;
- c) in necessitate non succurrunt;
- d) a voluntate ultima conficienda impediunt (aut eam declaratam non implent);
- e) pro defunctis christianam curam graviter omittunt: — quo tamen *una pietas* laeditur, ut in c) et generatim in a).

4. Pietas filialis laeditur inobedientia:

- a) si in re vere gravi strictum praeceptum impositum erat;
- b) si formalis inobedientia committitur;
- c) vel si per frequentem praeceptorum laesionem implicite rebellis contra parentes animus ostenditur.

5. Parentes contra filios speciali malitia peccant:

- a) positivo scandalo;
- b) negligentia cura vitae et convenientis prosperitatis temporalis;
- c) negligentia cura vitae spiritualis ejusque tutelae, inducendo aut non auferendo periculum, quod contra bonos mores aut fidem ex pravo consortio, pravis magistris etc. oriatur, aut
- d) negligentia gravi in correctione defectuum et peccatorum;
- e) inaequalitate seu *partialitate*, ut vocant, qua filios alios aliis ita praeferre ostendunt, ut alios negligant vel ab amore et cura paterna quodammodo excludant.

Caput II.

De mutua obligatione in societate publica.

Circa ecclesiasticam auctoritatem quae dicenda sunt, alibi de diversis statibus tractaturi dicemus. Hic solum breviter noto aliqua.

Articulus I.

De relatione inter principes et subditos.

§ 1.

De obligatione Principum seu eorum, qui gerunt summam auctoritatem politicam sive civilem.

I. Eorum officium est imprimis: 1. justitiam administrare sine ⁷⁹⁶ acceptatione personarum; 2. publicis muneribus dignos et aptos viros praeficere; 3. publicae securitati prospicere; 4. bonum publicum temporale promovere, salva tamen singulorum libertate; 5. Ecclesiam revereri ejusque consilia ad bonum publicum divinamque gloriam adjuvare.

II. Praecipua peccata mortalia, quae facilius occurrere possunt, ab Antonio a Spiritu S. tract. 7 n. 139 ita recensentur:

1. Immodica regnandi cupido — etsi in se non sit mortale — facillime ad peccatum grave ducit, ut ad invasionem, injustam detentionem alieni principatus. 2. Bellum injustum suscipere. 3. Necessitatibus communibus atque pauperibus non prospicere. 4. Tributa injusta imponere; aliisve oneribus, exercitu non necessario populos gravare. 5. Leges iniquas condere. 6. Viros ineptos officiis publicis praeficere. 7. Pravas consuetudines sine necessitate permittere, ut ludos pravorum, theatra bonis moribus contraria etc. 8. Libertatem conscientiae indiscriminatim et sine necessitate inducere; aut e contrario veram religionem vexare.